

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

BANGLADESH – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 31 december 2021

I. SAMMANFATTNING

Bangladesh är en republik med ett parlamentariskt system. Mänskliga rättigheter skyddas i grundlag och annan lagstiftning, men det finns allvarliga brister i tillämpningen. Det demokratiska utrymmet har krympt de senaste åren. Formellt råder politisk pluralism i Bangladesh och flera partier ställer upp i valen. Det förekommer dock att oppositionspolitiker utsätts för olika påtryckningar och hindras från att hålla möten.

Rättsväsendet präglas av korruption, ineffektivitet och kapacitetsbrist. Enligt människorättsorganisationer begår brottsbekämpande organ kränkningar av mänskliga rättigheter, inklusive utomrättsliga avrättningar, tortyr, godtyckliga frihetsberövanden och påtvingade försvinnanden, ofta med straffrihet. Dödsstraff finns på straffskalan för ett antal brott.

Bangladesh har genomgått en betydande ekonomisk utveckling de senaste årtiondena och människors åtnjutande av ekonomiska och sociala rättigheter har stärkts. Fattigdomen har minskat betydligt, och flera sociala indikatorer, som livslängd och mödradödlighet, har förbättrats. Stora utmaningar kvarstår dock, inte minst med anledning av covid-19-pandemin, som medfört ett tapp vad gäller fattigdomsminskningen och en i flera avseenden ökad ojämlikhet. Nästan 20 procent av den totala urbana befolkningen lever i fattigdom.

Det finns ett stort och aktivt civilsamhälle som spelat en nyckelroll i landets sociala utveckling. Under de senaste åren har dock

civilsamhällesaktörer fått svårare att verka. Även pressfriheten har försämrats. Inskränkningar i yttrande- och mediefriheten sker ofta med hänvisning till den kritiserade lagen *Digital Security Act* från 2018.

Kvinnors och flickors åtnjutande av mänskliga rättigheter har gradvis förbättrats. Allt fler kvinnor deltar på arbetsmarknaden och fler flickor går i skolan. Våld och diskriminering mot kvinnor är dock fortsatt vanligt förekommande och situationen har ytterligare förvärrats till följd av covid-19. Bangladesh har den fjärde högsta förekomsten av barnäktenskap i världen och barnarbete är vanligt.

Flera uppmärksammade fabriksolyckor inom textilindustrin har lett till förbättringar av arbetsplatssäkerheten. Samtidigt är arbetsförhållandena för en stor del av befolkningen, framför allt i den informella sektorn, fortfarande undermåliga. Motstånd från arbetsgivare och administrativa hinder begränsar möjligheterna att engagera sig fackligt, framförallt för kvinnor.

Samkönade sexuella handlingar är olagliga och diskrimineringen av hbtqi-personer är omfattande. Personer med funktionsnedsättning lever ofta i utsatta situationer.

Knappt en miljon rohingya-flyktingar lever i flyktingläger i distriktet Cox's Bazar, i sydöstra Bangladesh. Över 700 000 av dessa anlände hösten 2017 efter att ha tvingats fly från omfattande våld, inklusive sexuellt våld, och kränkningar i Myanmar.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

Bangladeshs rättssystem består av ett formellt domstolsväsende med ett antal specialdomstolar, distriktsdomstolar och en högsta domstol. Vid sidan av det formella rättssystemet förekommer även rättskipning i informella så kallade byråd, vars ramar fastslås i nationell lagstiftning. Även rättskipning i form av *fatwor* (utdömande av domar i religiösa frågor) förekommer. Bangladeshs högsta domstol har dock slagit fast att *fatwor* varken är bindande eller får verkställas, även om de får dömas ut. De utdömda straffen drabbar främst kvinnor och flickor.

Rättsväsendet ska enligt landets grundlag vara oberoende. I praktiken finns dock brister i efterlevnaden. Efter en grundlagsändring år 2014 har regeringen rätt att avsätta domare i högsta domstolen och det förekommer att tillsättning av domare är politiskt betingad. Det förekommer även att domare utsätts för påtryckningar.

Korruptionen är utbredd och genomsyrar alla delar av samhället. Landet rankades på plats 147 av 180 granskade stater i Transparency Internationals index 2021 över upplevd korruption. Rättsväsendets institutioner bedöms av Transparency International vara bland de mest korrupta. Allmänhetens förtroende för polis och domstolar är lågt. Bangladesh rankades år 2021 på plats 124 av totalt 139 länder i World Justice Projects rättsstatsindex.

Bangladeshs regering har en uttalad ambition att stärka transparensen och ansvarsutkrävandet inom offentlig förvaltning och myndigheter. Under 2021 har flera uppmärksammade fall av korruption kopplade till utdelning av statligt pandemistöd, på både lokal och nationell nivå, ifrågasatts och i flera fall lett till folkliga protester som utmynnade i våld. Det finns en nationell antikorrupcionskommission, som dock hittills inte visat sig särskilt effektiv.

Rätten till information skyddas i lag. *Right to Information Act* fastslår medborgares rätt att ta del av allmänna handlingar. Exempelvis journalister möter dock utmaningar inom detta område, bland annat eftersom myndigheter ofta tolkar lagens undantag brett.

Rättssäkerhet

Grundlagen garanterar alla personers rätt till en rättvis rättegång. Denna ska ske skyndsamt och offentligt i en oberoende och opartisk domstol. En åtalad person anses oskyldig till dess motsatsen bevisats och den som döms för brott har rätt att överklaga.

Korruption och avgifter på alla nivåer i rättssystemet begränsar tillgången till rättvisa, särskilt för personer som lever i fattigdom, kvinnor och personer som tillhör minoriteter. Det är ofta svårt att förmå polismyndigheten att ta emot en brottsanmälan och stödet till brottsoffer

är ofta bristfälligt. Det är vanligt att enskilda tvingas betala för att få sin sak prövad.

Domstolssystemet har en begränsad kapacitet och är överbelastat. Domstolarna bedömdes ha cirka 3,7 miljoner pågående fall år 2020. Den stora mängden eftersläpande mål och svårigheterna att få tillträde till det formella rättssystemet bidrar till förekomsten av rättsskipning i informella system.

Vilken arvs- och familjerättslig lagstiftning som tillämpas varierar beroende på vilken religion de berörda tillhör. Detta får diskriminerande effekter särskilt för kvinnor, som bland annat tenderar att arva mindre än manliga släktingar, missgynnas vid skilsmässor och vårdnadstvister, samt utsätts för våld i samband med traditioner som rör hemgift.

Straffrihet och ansvarsutkrävande.

Enskilda och organisationer har rätt att lämna in klagomål avseende kränkningar av de mänskliga rättigheterna hos administrativa och rättsliga myndigheter, samt hos den nationella kommissionen för mänskliga rättigheter (NHRC). Byråkratin vid sådana processer är dock långsam och besvärlig.

Enligt flera oberoende människorättsorganisationer är brottsbekämpande organ ansvariga för kränkningar av de mänskliga rättigheterna, inklusive utomrättsliga avrättningar, tortyr, godtyckliga frihetsberövanden och påtvingade försvinnanden.

Det saknas enhetlig och offentlig statistik över dödsfall som inträffar inom ramen för polisingripanden eller i polisiärt förvar. De få fall som utretts och lett till åtal och fällande dom mot polis eller säkerhetsstyrkor resulterar ofta i oproportionerligt låga straff. Polis och säkerhetsstyrkor åtnjuter till stor del straffrihet, även om undantag finns. Regeringen uppger att det finns en nolltolerans mot övergrepp från polis och säkerhetsstyrkor och delar inte bilden av att kränkningar förekommer.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Bangladesh är en republik med parlamentarisk demokrati. Premiärministern leder regeringen, som innehar den verkställande makten. Presidenten utses av parlamentet och har enbart en representativ funktion. Landet har 300 valkretsar, vars företrädare väljs med majoritetsval i enmansvalkretsar, ett så kallat *first past the post-system*. Parlamentsval hålls vart femte år.

Det senaste parlamentsvalet hölls 2018, och kantades av valrelaterat våld och oroligheter. Oegentligheter, inklusive röstfusk, förekom. Även om oppositionen deltog i valet, ansågs partiernas förutsättningar inte ha varit likvärdiga. Många oppositionspolitiker frihetsberövades inför valet och förvägrades rätten att hålla möten. Nästa parlamentsval planeras till 2023. Lokala val har ägt rum under 2021. I samband med dessa har en trend av ökat politiskt våld kunnat märkas.

Formellt råder politisk pluralism i Bangladesh och flera partier ställer upp i valen. Oppositionen är dock försvagad och påtryckningar från myndigheter och det styrande partiet påverkar dess möjlighet att verka. Det förekommer att oppositionspolitiker utsätts för gripanden, politiskt motiverade åtal och husarrester. Det största oppositionspartiet bojkottade de lokala valen 2021 med hänvisning till att dessa inte genomförts på ett rättvist sätt.

Den nationella valkommissionen, som ansvarar för och granskar valens genomförande, anses inte oberoende och opartisk. Valkommissionen har intagit en passiv hållning i fråga om valfusk i samband med de senaste valen. Den sittande regeringen har under hösten 2021 påbörjat arbetet med att ta fram en ny lag som ska reglera valkommissionens verksamhet, inklusive hur dess medlemmar tillsätts.

Den bristande jämställdhet som präglar samhället i stort återspeglas även i det politiska livet och har en negativ inverkan på mångfalden av kandidater. Trots att premiärministern, talmannen och oppositionsledaren för närvarande är kvinnor, är det politiska systemet

inte jämställt. I parlamentet reserveras vissa platser för kvinnliga kandidater. Dessa väljs dock först när parlamentet är installerat och nomineringarna sker inom partierna. Kvotmandaten är inte kopplade till valkretsar och det finns en utbredd uppfattning att de kvinnor som sitter på kvotmandat har ett begränsat politiskt inflytande.

Det civila samhällets utrymme

Bangladesh har under lång tid haft ett omfattande och aktivt civilsamhälle, som spelat en nyckelroll i landets sociala utveckling. Det finns ett antal civilsamhällesorganisationer som arbetar med mänskliga rättigheter. Civilsamhället har dock de senaste åren fått svårare att verka och möter, på grund av byråkratiska restriktioner, tilltagande svårigheter att erhålla utländsk finansiering.

Sedan 2016 finns lagstiftning som reglerar utländskt finansierade civilsamhällesorganisationer och en särskild myndighet (*NGO Affairs Bureau*) är upprättad för att kontrollera civilsamhället och utfärda de intyg som krävs för att verka. Denna myndighet har även mandat att upplösa en civilsamhällesorganisation om den inte anses ha verkat för allmänhetens bästa eller om den anses ha brutit mot lagen.

Medan civilsamhällesorganisationer som tillhandahåller samhällstjänster förefaller kunna bedriva sin verksamhet relativt fritt, möter rättighetsbaserade organisationer, framförallt de som arbetar med medborgerliga och politiska rättigheter, hinder för sin verksamhet. För organisationer som främjar kvinnor och flickors sociala, kulturella och ekonomiska rättigheter är förutsättningarna bättre. Det är dock svårt att arbeta med frågor som uppfattas som kontroversiella, inte minst hbtqi-personers rättigheter liksom rättigheter för personer som tillhör religiösa minoriteter, urfolk samt rohingya-flyktingar.

Godtyckliga frihetsberövanden, hot och våld inklusive mord på företrädare för religiösa minoriteter och opinionsbildare förekommer. Detta påverkar civilsamhällets möjlighet att verka öppet. Med digitaliseringen ser man dock hur nya informella grupperingar för engagemang tar form, inte minst bland ungdomar och på sociala media.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Såväl rätten till liv som rätten till personlig frihet fastställs i grundlagen. Tortyr är också förbjudet enligt grundlagen, men förbudet är inte absolut.

Enligt media och lokala och internationella människorättsorganisationer förekommer utomrättsliga avrättningar, försvinnanden och tortyr. Mellan januari 2018 och juni 2021 har över 1 134 fall av utomrättsliga avrättningar rapporterats enligt International Federation for Human Rights (FIDH). Dessa begås enligt flera oberoende organisationer av brottsbekämpande myndigheter i samband med ingripanden från polis, militär eller elitstyrkan RAB (Rapid Action Battalion). Myndigheter legitimerar ofta dessa dödsfall med hänvisning till att de skett som en följd av korseld och självförsvar. Detta har dock i flera fall motbevisats.

Lokala och internationella människorättsorganisationer samt media rapporterar att polis och säkerhetsstyrkor gör sig skyldiga till våld och sexuella övergrepp. I mars 2021 uttryckte FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter oro över tortyranklagelser som riktats mot personer inom elitstyrkan RAB. Regeringen har inte åtgärdat de rekommendationer som mottagits från FN:s tortyrkommitté (CAT) angående förebyggande av tortyr.

Bangladesh är både ett ursprungs- och transitland för människohandel, bland annat för sexuell exploatering och tvångsarbete. Det finns ett regelverk för att förhindra och förebygga människohandel, men genomförandet brister. Svårbevakade gränser samt korruption inom polis och rättsväsende försvårar brottsutredningar. Få gärningsmän döms. Uppgifter förekommer även om människohandel, sexhandel och försvinnanden i flyktinglägren i sydöstra Bangladesh, där de rohingyer som flydde från Myanmar hösten 2017 uppehåller sig. Prostitution är lagligt från 18 års ålder, men enligt grundlagen ska staten arbeta för att förhindra prostitution. Det finns flera lagliga bordeller i Bangladesh. Situationen på dessa bordeller rapporteras vara mycket svår och det förekommer kommersiell sexuell exploatering av barn, främst flickor.

Dödsstraff

Dödsstraff finns på straffskalan för ett antal grova brott, bland annat mord. Sedan 2020 har listan över brott som kan ge dödsstraff utökats till att även inkludera våldtäkt, efter att en video på sociala media resulterat i stora folkliga protester. Det finns ingen officiellt uttalad ambition att avskaffa dödsstraffet, dock omvandlas dödsstraff ofta i praktiken till livstids fängelse. Avrättningar verkställs genom hängning. Enligt uppgifter dömdes 2 286 personer till dödsstraff mellan 2010-2020, av dessa dödsdomar har 32 verkställts. Den senaste avrättningen ägde rum 2020.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Rätten till personlig frihet stadgas i grundlagen. Människorättsorganisationer och FN-organ vittnar dock om förekomsten av godtyckliga frihetsberövanden och påtvingade försvinnanden. Många av dessa fall klaras aldrig upp. Myndigheterna utreder sällan påtvingade försvinnanden och strafffriheten är utbredd.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Medieutbudet är rikt, och inkluderar medier av god kvalitet, med oberoende rapportering. Journalister, opinionsbildare och mediearbetare vittnar dock om ett krympande utrymme för oberoende och granskande journalistik. Inskränkningar i yttrande- och mediefriheten sker ofta med hänvisning till lagarna *Information and Technology Act (ITA)* och *Digital Security Act (DSA)*, från 2006 respektive 2018.

DSA har inneburit en ytterligare åtstramning av tidigare regelverk. Lagen kriminaliserar yttranden som kan anses kritiska mot nationen eller regeringen. Definitionerna av brotten är vida och ger myndigheterna långtgående möjligheter att begränsa yttrandefriheten på olika sätt. Detta i kombination med stränga straff har lett till en hög grad självcensur. Journalister och andra opinionsbildare vittnar om en rädsla för att bli frihetsberövade eller utsättas för kränkande behandling, hat och hot. Antalet gripanden och åtal har ökat under covid-19 pandemin, och har bland annat omfattat personer som kritiserat regeringens hantering av

pandemin. År 2020 frihetsberövades 142 personer med hänvisning till DSA, vilket är mer än en fördubbling jämfört med år 2019.

I Reportrar utan gränser senaste pressfrihetsindex rankas Bangladesh på plats 162 av 180 länder, en försämring med tio placeringar jämfört med föregående år.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Rätten till mötes- och föreningsfrihet är grundlagsskyddad. Myndigheter ger i allmänhet tillstånd till demonstrationer upp till en viss storlek. De senaste åren har mötesfriheten dock försvagats på grund av flera ingripanden och frihetsberövanden i samband med fredliga protester. Medlemmar av oppositionspartier har varit särskilt utsatta. I mars 2021 gick flera människorättsorganisationer samman och vädjade till myndigheterna att respektera mötesfriheten och frige personer som fängslats enbart på grund av att de medverkat i fredliga protester. Bedömningarna som ligger till grund för vilka grupper som får tillstånd att protestera är inte konsekventa. Grupper som avser protestera mot kränkningar av de mänskliga rättigheterna uppges ofta möta olika hinder.

Religions- och övertygelsefrihet

Styrelseskicket vilar, enligt grundlagen, på såväl sekulära som islamiska principer. Alla religioner har, enligt grundlagen, lika värde och diskriminering på grund av religion eller övertygelse är förbjuden. Lagstiftning som kriminaliserar hädelse medför dock att utrymmet att föra en offentlig religionskritisk debatt i praktiken är begränsat.

Attacker i form av bland annat vandalisera, anlagda bränder och våld har riktats mot hinduer de senaste åren. Dessa brott utreds sällan. I oktober 2021 skedde flera attacker riktade mot hinduer efter uppvigling på sociala medier och anklagelser om skändning av koranen i samband med en hinduisk festival. Som en följd brändes ett antal hus ner och hinduiska tempel och statyer runt om i landet vandaliserades. Minst sju personer dödades och flera hundra skadades i sammandrabbningarna.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Bangladesh har en stor och övervägande lågkvalificerad arbetskraft. Konfektionsindustrin är landets viktigaste industrinäring, där en majoritet av de anställda är kvinnor. Undermåliga och farliga arbetsförhållanden inom textilindustrin har fått stor uppmärksamhet internationellt till följd av flera stora fabriksolyckor. Omfattande förbättringar har skett och regering, internationella företag och andra aktörer har engagerat sig i frågan om arbetsplatssäkerhet. 2021 antogs en nationell handlingsplan om fackliga rättigheter som sträcker sig till 2026.

Bangladesh har ratificerat sju av ILO:s åtta kärnkonventioner, vilket är en signal om att landet tar frågan på allvar. Dock finns klagomål kring överträdelser av flera av ILO:s konventioner. Bangladesh räknas som ett av de tio mest utmanande länderna i världen för fackliga rättigheter enligt den internationella fackliga samarbetsorganisationen ITUC:s index. Enligt ILO har arbetslösheten ökat som en effekt av covid-19 pandemin.

Det finns en bristande respekt för strejkrätten samt olika hinder för att organisera sig fackligt. Att registrera en facklig organisation är administrativt besvärligt, vilket gör det svårt för fackföreningar att verka. Inte sällan får ansökningar avslag på godtyckliga grunder. Arbetstagare som försöker bilda eller gå med i fackföreningar möter också ofta motstånd i form av hot och våld av arbetsgivaren. Överlag är fackföreningsrörelsen fragmenterad och politiskt orienterad, vilket ofta försvårar arbetet med fackliga rättigheter. Medlemstalen är dalande och andelen kvinnor som är fackligt ansluta är låg. Stora utmaningar kvarstår, inte minst vad gäller en fungerande social dialog mellan arbetsmarknadens parter. Det är mycket vanligt att personer lämnar Bangladesh för arbete i andra länder, ofta i Gulfen eller Sydostasien. Många migrantarbetare arbetar under mycket svåra förhållanden.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Grundlagen garanterar rätt till hälso- och sjukvård utan diskriminering. I praktiken påverkar dock socioekonomiska faktorer tillgången till hälsa markant. Sjukvården är koncentrerad till urbana områden där besök i den

offentliga vården är avgiftsfria, liksom vissa mediciner. Behandlingar måste dock bekostas av patienten själv. De offentliga utgifterna för hälso- och sjukvård är låga, 73 procent av landets vårdkostnader beräknas bekostas av privata medel. Detta gör att människor som lever i fattigdom och på landsbygden ofta har begränsad tillgång till vård. Grundläggande hälsovård är ofta beroende av biståndsfinansierade civilsamhällesorganisationer. Vård och förebyggande av psykiska sjukdomar är underprioriterat.

Medellivslängden har ökat till 72,5 år. Sedan 1990-talet har mödra- och barnhälsan gradvis förbättrats. Abort är olagligt med undantag för situationer då allvarlig fara råder för kvinnans liv. Genom en pragmatisk omformulering i lagen gällande reglering av menstruation möjliggörs dock aborter före vecka tolv, vilket har resulterat i en minskning av mödradödligheten och antalet osäkra aborter. Trots detta är mödradödligheten hög: genomsnittet är 173 dödsfall per 100 000 födselar och frekvensen är ännu högre hos fattiga och lågutbildade kvinnor. Bangladesh riskerar därmed att inte möta de globala hållbarhetsmålen på området. En anledning till detta är att nästan hälften av förlossningarna genomförs i hemmet, utan utbildad personal.

Luftföroreningar är ett stort hälsoproblem i Bangladesh, vars huvudstad rankas som den näst mest förorenade staden i världen. Enligt rapporter orsakar luftföroreningar fler än 200 000 dödsfall varje år. Andra utmaningar vad gäller rätten till en hälsosam miljö är föroreningar av mark och vatten, utsläpp av avloppsvatten i vattendrag, liksom miljögifter i dricksvattnet.

Rätten till utbildning

Det offentliga utbildningssystemet består av förskola och grundskola. Skolplikt råder för alla barn upp till årskurs fem. Upp till årskurs åtta är undervisningen i huvudsak kostnadsfri. De senaste årtiondena har antalet barn som skrivs in i grundskolan ökat betydligt. Utbildningen håller dock inte alltid hög kvalitet och tillgången varierar, inte minst för de barn som lever i utsatta delar av landet. Läskunnigheten är cirka 70 procent

Barns rätt till utbildning har påverkats kraftigt negativt av covid 19-pandemin. Bangladesh har haft en av de längsta skolstängningarna i världen. 37 miljoner barn beräknas ha fått sin utbildning avbruten. Unicef räknar med att upp emot 620 000 barn inte kommer att återvända till skolan när dessa återöppnas. Flickor utgör över hälften av dessa barn.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Bangladesh har genomgått en betydande ekonomisk och social utveckling under de senaste decennierna. Landet har uppnått FN:s kriterier för att lämna gruppen ”minst utvecklade länder” år 2026. Fattigdomen har minskat betydligt de senaste årtiondena, och flera sociala indikatorer, som livslängd och mödradödlighet, har förbättrats.

Trots pandemins nedbromsande effekt förbättras Bangladeshs ranking i UNDP:s index för mänsklig utveckling. 2020 placerades landet på plats 133 av 189 länder. Utmaningarna med anledning av covid-19-pandemin är dock stora och har under 2020 och 2021 medfört ett tapp för fattigdomsminskningen och en i flera avseenden ökad ojämlikhet. Enligt Världsbanken ökade Bangladeshs fattigdomsindex till 18,1 procent 2020 från 14,4 procenten år 2017. Nästan 20 procent av den totala urbana befolkningen lever i fattigdom. Statliga socialskyddssystem når enbart cirka elva procent av denna del av befolkningen.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter har gradvis stärkts i Bangladesh. Landet har ett starkt civilsamhälle med många kvinnor i framstående positioner. En ökande andel kvinnor som förvärvsarbetar eller ägnar sig åt annan inkomstgivande verksamhet håller på att förändra synen på kvinnans roll i samhället i positiv riktning.

Diskriminering och andra kränkningar av kvinnors och flickors mänskliga rättigheter är dock fortfarande vanligt förekommande. Kvinnors och flickors möjligheter hämmas fortsatt av ett tydligt patriarkalt samhälle där flickor och kvinnor generellt sett värderas lägre än pojkar och män i familjen och samhället i stort. Kvinnorättsorganisationer vittnar om att

flickor ofta ses som en börda för familjen, bland annat på grund av det hemgiftssystem som tillämpas. Män kontrollerar i allmänhet familjens ekonomi och de sociala skyddsnäten är inte anpassade för kvinnors behov.

Omfattande könsbaserat våld förekommer. 2021 noterades en ökning av antalet fall, inklusive våld mot barn, på cirka 70 procent enligt rapporter från flera oberoende människorättsorganisationer. Offentliga institutioners kapacitet och förmåga att motverka könsbaserat våld är begränsad. Våldtäkt inom äktenskapet är inte kriminaliserat om hustrun är över 13 år. Sexuella trakasserier på offentliga platser är ett mycket utbrett problem som försvårar kvinnors deltagande i arbetslivet. Även trakasserier över internet har blivit vanligare. Mörkertalet för könsbaserat våld antas vara stort och det är ofta svårt att anmäla sexualbrott. Förekomsten av barnäktenskap och våldtäkt mot barn har ökat markant under 2020 och 2021, i pandemins skugga. Pandemin har dessutom ytterligare försvårat för våldsoffren att få tillgång till samhällstjänster och stöd från civilsamhällets aktörer.

Syraattacker mot kvinnor förekommer i mindre grad och är mycket stigmatiserande för de som drabbas. Ny lagstiftning, i kombination med insatser från civilsamhället har visat goda resultat i arbetet mot syraattacker, där man sett en minskning från 500 registrerade fall år 2002 till 21 fall år 2020.

Barnets rättigheter

Barn utgör cirka 40 procent av den totala befolkningen och många barn lever i fattigdom. Födelseregistreringen är ofullständig, även om myndigheterna på senare år har vidtagit åtgärder för att förbättra situationen. Att många barn aldrig folkbokförs gör det svårare att säkerställa skolgång samt skydda barn mot exempelvis människohandel och barnarbete. Minst 1,7 miljoner barn beräknas arbeta, av dessa är en femtedel i åldrarna sex till elva år. Mörkertalet vad gäller barn som far illa antas vara stort.

Allt fler klimatrelaterade katastrofer och kriser tvingar många familjer att lämna sina hem. Många flyttar från landsbygden till städernas

slumområden. Detta leder till sämre tillgång till mat, rent vatten och sjukvård för barn. Undernäring och bristande tillgång till rent vatten och sanitet är vanligt förekommande hälsorisker för barn. Barn löper även större risk än vuxna att skadas eller dö under en naturkatastrof.

Bangladesh har den fjärde högsta förekomsten av gifta barn i världen, enligt Unicef. Nära 60 procent av alla flickor ingår äktenskap före 18 års ålder. Utöver riskerna för övergrepp och våld påverkar barnäktenskap flickors hälsa negativt på grund av riskfyllda tidiga graviditeter, liksom avbrutna studier.

Den långa period av skolnedstängningar med anledning av pandemin, har utöver avbruten skolgång och lärande, ytterligare förstärkt existerande risker för barn. Unicef beräknar att 45 miljoner barn är utsatta för våld, inklusive könsbaserat våld, och att våldet har ökat med 31 procent under covid-19 pandemin. Flera människorättsorganisationer och FN-organ rapporterar om en ökning av såväl barnarbete som barnäktenskap, där flickor är särskilt utsatta.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Bangladesh är i huvudsak ett sunnimuslimskt samhälle. Personer som tillhör religiösa minoriteter utgör cirka tio procent av befolkningen, varav hinduer utgör den största gruppen. Våldsamma attacker mot personer som tillhör religiösa minoriteter förekommer, särskilt mot hinduer men även mot personer som tillhör muslimska minoriteter, buddhister och kristna. I Bangladesh finns ett femtiotal grupper som enligt grundlagen erkänns som etniska minoriteter. Många av dessa identifierar sig som urfolk, men deras särskilda urfolksrättigheter erkänns inte. Bangladesh avstod vid antagandet av FN:s urfolksdeklaration (UNDRIP), och har inte heller senare uttryckt stöd för deklarationen.

Fredsavtalet från 1997 som berör Chittagong Hill Tracts, ett område som tidigare präglades av konflikt mellan staten och självständighetsrörelser från regionens urfolk, har bara delvis implementerats. Många personer som tillhör urfolk lever i fattigdom och utsatthet, med bristande tillgång

till grundläggande samhällstjänster som vård och utbildning. Skyddet för urfolks landrättigheter är bristfälligt. Så kallad *land-grabbing* är ett utbrett problem, inklusive i Chittagong Hill Tracts. Kvinnor är särskilt utsatta, inklusive för multidimensionell och intersektionell diskriminering. Våld, inklusive sexuellt våld, mot kvinnor och flickor som tillhör minoriteter eller urfolk är utbrett och underrapporterat.

Hbtqi-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Samkönade sexuella handlingar är olagliga och kan leda till straff på upp till livstids fängelse. Även om lagen inte tillämpas systematiskt används den ofta som grund för trakasserier, publik exponering och stigmatisering, både av polis och media. Hbtqi-personer utsätts för hot och hat, social exkludering, uteslutning från familjegemenskapen och arbetslivet. Detta leder till att få hbtqi-personer vågar leva öppet med sin sexuella läggning eller könsidentitet. Social och ekonomisk press förstärker normen att ingå heterosexuella äktenskap ytterligare. Homosexuella kvinnor är särskilt utsatta.

Den nationella kommissionen för mänskliga rättigheter (NHRC) driver hbtqi-frågor och samverkar med hbtqi-organisationer. År 2020 startade NHRC en kommitté för frågor som rör marginaliserade grupper, inklusive transpersoner. Ett tredje juridiskt kön har varit erkänt i Bangladesh sedan 2013. Detta omfattar dock endast de i Sydasiens traditionellt benämnda *hijras*, som främst syftar på personer tilldelade ett manligt kön vid födseln men som lever med en kvinnlig identitet. Övriga transpersoner erkänns inte. Många personer som identifierar sig som *hijras* har drabbats hårt av covid-19 pandemin, inte minst ekonomiskt. Regeringen har infört skattelättnader för alla företag där minst tio procent av anställda är *hijras*, för att uppmuntra anställning.

Hoten mot personer och organisationer som verkar för hbtqi-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter har ökat från islamistiska grupperingar. Landets hbtqi-organisationer har försvagats betydligt sedan två framstående företrädare mördades i april 2016. Personerna som utförde mordet dömdes i augusti 2021.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Sedan drygt tre decennier befinner sig ett stort antal flyktingar från folkgruppen *rohingya* i sydöstra Bangladesh efter att i olika omgångar ha flytt övergrepp och förtryck i Myanmar. Knappt en miljon rohingyer lever nu i 34 läger i distriktet Cox's Bazar. Över 700 000 anlände hösten 2017 efter den största flyktingvågen från Myanmar någonsin. Förutom de 35 000 flyktingar som registrerades i början av 1990-talet saknar majoriteten av rohingyerna flyktingstatus.

Bangladesh har varken ratificerat 1951 års flyktingkonvention eller dess protokoll från 1967. Ett nationellt asylramverk saknas. UNHCR samordnar flyktinglägren tillsammans med IOM och bangladeshiska myndigheter. Covid-19 pandemin har förvärrat befintliga skyddsutmaningar, inklusive barnskyddsfrågor (med ökat antal barnäktenskap, barnarbete och övergrepp som följd) och sexuellt och könsbaserat våld, särskilt våld i nära relationer. Brist på försörjningsmöjligheter, formell utbildning, rätt till fri rörlighet och representation utgör fortsatta hinder för flyktingarnas situation i landet.

Bangladeshs regering bibehåller sitt fokus på frivillig repatriering till Myanmar som den enda genomförbara lösningen för rohingya-flyktingar. I oktober 2021 undertecknades ett avtal mellan Bangladesh och UNHCR (på uppdrag av FN) som fastställer ett ramverk för FN:s övergripande engagemang på ön Bhasan Char, där Bangladeshs regering har gjort omfattande investeringar i infrastruktur. Enligt UNHCR har runt 17 000 flyktingar (i december 2021) redan flyttats till ön och regeringen är inriktad på en fortsatt omlokalisering av uppemot sammanlagt 100 000 flyktingar. Flyktingarna ska enligt överenskommelsen ges tillåtelse att röra sig fritt och bangladeshiska myndigheter och UNHCR ansvarar för att säkerställa skydd för de som befinner sig på ön. Principen om frivillig omlokalisering till ön står tydligt uttalat. I avtalet förutses också att flyktingarna kommer att få utbildning, försörjningsmöjligheter och tillträde till kapacitetsbyggande aktiviteter, vilket idag inte är möjligt i lägren på fastlandet i någon högre utsträckning.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Grundlagen stadgar att personer med funktionsnedsättning har rätt till stöd och ett grundläggande socialt skyddsnät. Trots vissa framsteg är dock respekten för personer med funktionsnedsättnings rättigheter fortsatt mycket bristfällig på flera områden. Arbetslöshet och fattigdom är betydligt vanligare bland personer med funktionsnedsättning jämfört med den övriga befolkningen.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Bangladesh

Sverige bedriver sedan lång tid utvecklingssamarbete med Bangladesh för att bidra till förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Samarbetsstrategin för 2021-2025 innehåller målområden som bland annat omfattar stärkt kapacitet för demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter, stärkta förutsättningar för ansvarsutkrävande, ökad transparens och minskad korruption samt stärkta förutsättningar för ett jämställt samhälle. Strategin omfattar även följande målområden: inkluderande ekonomisk utveckling (inklusive anständiga arbetsvillkor), hälsa inklusive sexuella och reproduktiva rättigheter, samt klimat och miljö.

Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Bangladesh. Sverige stöder sedan länge centrala aktörer i civilsamhället verksamma inom områdena mänskliga rättigheter, jämställdhet, god samhällsstyrning och anti-korruption. Samarbete och stöd bedrivs även med och genom olika FN-organisationer som finns i landet.

Sverige verkar även genom EU, vars prioriteringar i Bangladesh är i stort sett samstämmiga med Sveriges.

EU har även regelbunden dialog med Bangladesh inom det så kallade ”Joint Commission” där en undergrupp särskilt berör mänskliga rättigheter. Bangladesh har under 2021 formellt mött FN:s kriterier för

att inte längre ingå i gruppen ”minst utvecklade länder” från och med 2026, vilket innebär att landet kommer att behöva leva upp till grundvillkoren för att förhandla fram ett GSP+ avtal med EU.

I den senaste granskningen av Bangladesh genom FN:s universella granskningsmekanism, UPR, i maj 2018 gav Sverige rekommendationer bland annat rörande utomrättsliga avrättningar, vilket noterades av Bangladesh. Sverige gav även rekommendationen att omformulera lagstiftningen om barnäktenskap, vilket noterades. Slutligen rekommenderades landet att genomföra lagändringar som säkerställer att den så kallade Digital Security Act respekterar internationella normer och standarder vad gäller yttrandefrihet. Denna rekommendation accepterades av Bangladesh.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (*International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR*) ratificerades år 2000. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet är Bangladesh inte part till.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, ICESCR*) ratificerades år 1998. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt är Bangladesh inte part till.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, ICERD*) ratificerades år 1979.

Konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, CEDAW*) ratificerades år 1984. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2000.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, (*Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CAT*) ratificerades år 1998. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr är Bangladesh inte part till.

Konventionen om barnets rättigheter, (*Convention on the Rights of the Child, CRC*) ratificerades år 1990. Det fakultativa protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter och det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2000.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD*) ratificerades år 2007.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance, ICED*) är Bangladesh inte part till.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (*Convention Relating to the Status of Refugees, 1951 Refugee Convention*) är Bangladesh inte part till.

Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (*Rome Statute of the International Criminal Court*) ratificerades år 2010.